

Recerca i informació econòmica: experiències als dos móns

Pere Pi-Sunyer i Bayo (*)

Quan l'amic Joaquim Muns va invitar-me a intervenir en aquesta inauguració del curs acadèmic 1992-93 de la Societat Catalana d'Economia, vaig tenir una reacció inicial ambivalent. D'una banda hi havia la satisfacció lògica per l'honor que se'm feia, tant més tenint en compte el meu gran respecte des de l'adolescència per l'Institut d'Estudis Catalans i les seves filials, màxima representació de la vida intel·lectual del país i de la integritat dels seus membres davant de totes les conjuntures, sovint difícils, de la nostra història. Però de l'altra hi havia la perplexitat del tema a tractar, sobretot tenint en compte que des que en 1977 es constituí la Generalitat Provisional, he estat apartat efectivament de tota activitat professional en el camp de les ciències econòmiques, i inclús del seguiment assidu de les disquisicions teòriques en aquesta àrea, i que per tant poc podia aportar d'original a una Societat docta com la que em rep en aquest moment.

Davant d'aquest dilema i després d'algunes consultes preliminars, vaig suggerir la possibilitat de donar una mirada retrospectiva als diversos ambients econòmics en que m'ha tocat moure'm al llarg de la vida i als aspectes i orientacions particulars que la meua feina ha comportat en diferents llocs i activitats. Òbviament es tractaria d'aprofundir una mica en experiències narrades superficialment en unes meves memòries recentment publicades, centrant-les en especial en les tasques de recerca, compilació i interpretació d'indicadors econòmics dutes a terme. La referència als dos móns del títol d'aquesta intervenció resulta, no cal dir-ho, del fet que els meus anys de treball s'hagin desenvolupat, per meitats pràcticament iguals, entre el continent americà i el nostre.

Acceptat com fou aquest plantejament i sense més pretensions per part meua que donar una pinzellada sobre algunes maneres d'enfocar una feina determinada en diverses situacions i circumstàncies, començaré parlant una mica del Banc Central de Veneçuela, on vaig arribar el 1948 després d'uns anys a Cornell University; d'un post grau a la Graduate Faculty of Political and Social Science de New York –la filial avançada de la New School for Social Research d'aquella ciutat– on vaig inclinar-me essencialment a l'estudi de l'àrea llatinoamericana; i d'una curta i frustrada actuació com a llibreter allà mateix.

Quan havia arribat amb els meus pares per primera vegada a Veneçuela en 1939, feia quatre anys que hi havia mort el dictador Juan Vicente Gómez, prototipus dels vells tirans rurals alçats en armes, que havia manat i paralytitzat aquell país durant vin-i-set anys. Veneçuela es trobava per tant en un moment dolç de transició i d'il·lusió sobre com hauria de modernitzar-se, i entre les reformes més òbvies a emprendre hi havia clarament la creació d'un banc central d'emissió, que acabés amb el desori de sis bancs comercials independents que gaudien llavors d'aquell privilegi. El Banc Central havia començat en efecte a operar en 1940, un moment crític car coincidí amb l'inici de la guerra mundial i les dificultats subseqüents per a ex-

(*) President del Comitè Executiu de la Comissió Amèrica i Catalunya, Generalitat de Catalunya

portar petroli, la gran font d'ingressos del país. Allò permeté en canvi que se li atribuís des del primer moment la total responsabilitat referent al control d'importacions i de divises, amb l'enfortiment conseqüent del seu prestigi i autoritat.

Quan vaig arribar de nou al país en 1948, el Banc Central era per tant ja una institució important, enquadrada en una economia en ple creixement i en un context financer internacional en ràpida evolució i reestructuració. Jo vaig entrar al Departament d'Investigacions Econòmiques que dirigia el Dr. Ernst Peltzer, un eminent professor alemany, començant per baix en una posició modestíssima. Els promotors del Banc havien vist clarament que necessitarien l'experiència efectiva de gent qualificada de fora, i per això havien contractat el Professor Peltzer, de la mateixa manera que uns anys més tard contractarien el nostre prestigiós compatriota, professor Joan Sardà i Dexeus. Donada aquella prioritat de l'experiència estrangera, la meua primera feina allà fou buscar, tabular i informar de les magnituds fonamentals de les finances i el comerç mundial, seguint de prop les publicacions del Fons Monetari Internacional, del Banc Mundial, del Banc de Compensacions Internacionals i d'alguns grans bancs centrals de l'època, com el Federal Reserve Board o el Banc d'Anglaterra. D'aquella primera tasca purament estadística, vaig passar poc després a una dedicació més selectiva de cridar l'atenció de la Direcció als articles i fets que em semblaven especialment significatius. Aquell període fou per a mi plenament formatiu, car no només vaig familiaritzar-me a fons amb les publicacions bàsiques esmentades, sinó també amb uns criteris de selecció del que meixia la pena d'aprofundir més, que m'ajudaria en molt en el futur en diferents responsabilitats.

* * *

Després d'aquells inicis al Banc Central, vaig trobar feina al Departament de Tresoreria de la Creole Petroleum Corporation, la filial veneçolana de la Standard Oil Co. of N.J., que en aquells moments representava la inversió estrangera en una sola empresa més important del món. Produïa gairebé la meitat del total del petroli extret a Veneçuela –1.750 mil barrils diaris aproximadament en aquell any 1951– i era de lluny la companyia més gran del país. Els seus directius nord-americans eren, però, conscients que sabien poc del país i que els hi calia disposar d'informació ordenada i sistemàtica del que representava l'impacte del petroli en l'economia i la societat veneçolana, i amb aquest fi havien creat una secció que anomenaven d'Economia General –en contraposició a la molt més important d'Economia Petrolera–, en la qual vaig integrar-me.

Inicialment la meua feina a la Creole no era gaire diferent de la que havia vingut fent al Banc, excepte per una distinció fonamental: mentre que abans es tractava d'informar i mantenir al dia a una Direcció veneçolana del què passava al món: ara es tractava de buscar dades i interpretar, per a una Direcció nord-americana, el què passava a Veneçuela. Com es pot entendre, aquesta nova orientació requeria unes tècniques de treball radicalment distintes, car en els dos casos es partia de nivells d'asequibilitat i fiabilitat d'informació també molt diferents, donat que mentre en el primer, el de les organitzacions internacionals, es trobaven generalment estadístiques uniformes i elaborades amb un rigor establert per autoritats reconegudes en la matèria; en el segon, i malgrat la tasca tan meritòria d'informació estadística que hi havia fet uns anys abans l'economista català Josep A. Vandellós, es podia comptar amb poques dades establertes i segures amb què treballar seriosament. Això requeria per tant molt menys treball de despatx, i més reunions i consultes personals amb gent inconnexa, però que disposava d'informació del què passava en els seus sectors concrets.

També la forma de presentació dels resultats era diferent. Al Banc, pràcticament tot el que feia anava dirigit a persones concretes de la Direcció, i generalment al cap del Departament Dr. Peltzer, mentre que a la Creole el que tractava era de produir material útil i intel·ligible a tots els nivells de l'alta gerència. Això darrer resultava en una preparació constant de documents, normalment en anglès, que gaudien després d'una difusió relativament àmplia. Entre aquells documents n'hi havia un que publicàvem mensualment i que constituïa un instrument essencial, no tan sols per ús de la companyia sinó també per a molts amics i col·laboradors de fora que ens el demanaven, per la seva uniformitat i regularitat. En diem el «Yellow Book» pel color de les seves cobertes, i contenia dades bàsiques sobre demografia, finances públiques, transaccions internacionals, inversió estrangera, producció, construcció, índexs de preus i ingrés i producte nacional.

Repassant ara aquelles dades per a 1951, crida l'atenció la seva modèstia, malgrat el ràpid creixement del país en aquells moments. Per començar, la població era de només 5.250.000 habitants, inferior a la de la Catalunya actual per a una extensió doble de la d'Espanya. Els ingressos fiscals sumaven aproximada-

ment 750 milions de dòlars, al canvi llavors vigent de 3,35 bolívars per dòlar, i provenien en un 60% de la indústria petrolera, dels quals 26% eren de la Creole. El pressupost estava equilibrat i el deute exterior estava per sota dels \$250 milions. Les transaccions de divises registraven un petit superàvit; i finalment el Producte Territorial per càpita es calculava en \$814, una bona xifra per a aquella època en termes llatinoamericans.

La situació real no era però tan favorable com aquests indicadors semblarien suggerir. D'una banda, i com tots sabem, la dependència gairebé total d'un sol producte d'exportació com a motor de tota l'activitat econòmica, és sempre molt perillosa, com s'havia demostrat prou bé en els anys de la guerra. En aquest sentit les xifres no podien ésser més alarmants, car el petroli representava el 96,4% del total de les exportacions, el que condicionava greument l'estructura productiva, amb sectors industrials i comercials que en depenien directament creixent ràpidament mentre els altres quedaven dèbils i endarrerits. I en conseqüència, el problema de les grans diferències entre els nivells d'ingrés de la població tradicional a l'Amèrica Llatina no millorava perceptiblement malgrat la riuada dels ingressos petrolers, que no arribaven a les capes més baixes.

Com és lògic, aquella situació no era tan sols un motiu de preocupació especulativa per part dels qui la seguïem de prop, sinó també un element desestabilitzador potencialment greu per a l'estabilitat social, com s'ha demostrat amb cruïda amb tot el que ha vingut succeint des de llavors. L'evidència d'aquest desequilibri feu en tot cas que les meves reunions amb economistes, personalitats oficials i empresaris, que inicialment s'havien centrat majorment en la simple recerca i elaboració de dades fiables, anessin evolucionant progressivament vers anàlisis i comentaris més profunds, amb avaluacions i pronòstics que transcendien les xifres escrites. Poc a poc per tant, i a més de la tasca inicial, vaig començar a preparar documents sobre temes que em preocupaven especialment i sobre els que calia mantenir informats els directius de la Creole. Producte d'aquell període foren una llarga sèrie d'estudis específics sobre la situació en diferents sectors i regions del país o sobre aspectes determinats de l'acció governamental, que m'ajudaren a comprendre les realitats en que vivíem i tractar de fer-la entendre als altres.

Cal dir que aquella evolució meva vers noves formes d'actuació fou entesa, aprovada i apreciada des del primer moment pels caps de l'empresa, que m'anaren assignant en conseqüència més responsabilitats i autoritat. Així em designaren «Economista en Cap» de la companyia i representant seu a la Cambra del Petroli, a través de la qual vaig accedir al Consell Nacional d'Economia, màxim organisme assessor del país en política econòmica. Simultàniament vaig entrar també com a professor a la Universitat Central, a Caracas, amb el que vaig poder conèixer bè professors i estudiants, un sector sempre conegut com particularment actiu intel·lectualment i social. En relativament poc temps vaig trobar-me així plenament acceptat en els estaments més representatius de la vida veneçolana, el que significà per a mi poder disposar d'unes possibilitats d'actuació personal insospitades, i d'experimentar a l'ensems una integració anímica sincera amb el país de la que em sento satisfet i agraït i que feu que aviat arribés a sentir sincerament els seus interessos com a propis.

D'aquella nova orientació vers els problemes més generals del país, era fàcil, com em va succeir, anar derivant aviat vers qüestions que transcendien les fronteres de Veneçuela i esdevenien més àmpliament llatinoamericanes. A partir d'aquell moment vaig trobar-me doncs viatjant cada cop més pels diferents països americans i intervenint en discussions i programes comuns. Naturalment també aquí tenien preponderància els referents a institucions internacionals, com per exemple les interminables negociacions per a l'estructuració de l'ALAC (L'Àrea Llatino-Americana de Lliure Comerç), que mai tirà realment endavant però a la que dedicàrem tanta atenció; al Banc Interamericà de Desenvolupament; a l'Organització d'Estats Americans i a altres del mateix ordre. I com a exemple d'aquest tipus d'actuació, i entre altres activitats, em detindré per un moment a parlar de la Conferència Econòmica i Social de Punta del Este, a l'Uruguai, a fi de considerar el projecte del President Kennedy dels Estats Units, per a la formació d'una anomenada «Aliança per al Progrés».

Recordem a l'efecte que l'any 1960 la Organització d'Estats Americans havia convocat una conferència a Bogotà, que s'anomenà «dels 21» i a la qual jo vaig assistir, que fou caracteritzada per la consternació dels reunits davant la revolució esdevinguda a Cuba l'any anterior, que els feia tèmer per la seva pròpia estabilitat. De la reunió n'havia sortit una «Acta de Bogotà», plena de bones intencions i de declaracions solemnes de la necessitat de reformar les estructures existents sobre una base democràtica i d'equitat social, i poc després Kennedy havia fet una crida per a un gran esforç conjunt en aquell sentit, per al qual havia ofert una contribució de \$ 11.000 milions, una xifra molt important llavors, sempre que els altres hi posessin també el coll. I per donar-li forma i en el seu cas ratificar-la, havien convingut reunir-se l'any següent, el 1961, a Punta del Este.

La nova reunió, que semblava prometedora, serví però per a ben poca cosa. Els seus dos grans protagonistes foren indubtablement el Secretari del Tresor nord-americà Douglas Dillon i, sobretot, el ministre d'Indústria i Finances cubà Ernesto «Che» Guevara. El primer feu les seves ofertes esperant que produïren un efecte dinamitzador de l'economia d'aquells països, com havia succeït a Europa amb el Pla Marshall; mentre que el segon adoptà molt hàbilment una actitud incrèdula i mofeta del que anomenava pura cosmètica, mantenint que només la revolució podia produir realment els canvis que tots afirmaven desitjar. Els altres països, que havien vist com havia transcorregut un any des de Bogotà sense que passés res i confiats en què els nord-americans els hi anirien donant diners per a anar tirant, seguiren amb la seva acostumada passivitat i deixaren perdre l'ocasió.

Evidentment el meu informe a la Creole sobre aquella reunió anà molt més lluny del que inicialment havia estat la meua feina de simple tabulació de dades, amb el que el concepte de recerca quedà amplemment desbordat pel de la informació, entesa amb tot el seu contingut subjectiu i crític. En aquells anys a Venèçuela jo havia passat per tant de la funció gairebé mecànica que havia tingut al Banc Central, a una d'interpretació personal del què passava i del que podia passar, susceptible d'influir la política de l'empresa i en conseqüència les seves inversions. I com que es tractava d'una empresa portada des de Nova York per la Standard Oil, semblava lògic que aquesta darrera s'anés interessant també progressivament per aquella informació que jo enviava, tant més quan les àrees que estudiava transcendien efectivament cada cop més les fronteres veneçolanes i s'extenien a problemes i situacions de tota l'Amèrica Llatina.

Donats aquells fets no m'estranyà massa quan l'empresa matriu, la Standard Oil, m'invità a traslladar-me a Nova York per a dirigir des d'allí els estudis d'economia general de tota l'àrea llatino-americana. Es tractava indubtablement d'una promoció important, malgrat la pertorbació que personalment em produí el canvi, però sobretot es tractaria per a mi d'una nova manera de treballar en tasques de recerca i informació, en una organització molt més gran i poderosa i amb serveis paral·lels, i per tant comparables, que feien el mateix en altres continents.

* * *

A Nova York, efectivament, la nostra Secció d'Economia Llatino-Americana estava integrada en un departament d'Economia General, organitzat en cinc branques que més o menys corresponia a la distribució continental tradicional. La meua feina, en principi, havia d'ésser bastant similar a la que havia vingut fent a Caracas. Tambè aquí teníem un «Yellow Book», en el qual cada una de les àrees tenia la seva part, amb quadres estadístics dels grans indicadors econòmics per als països més significatius i per als totals continentals, seguits de projeccions a llarg termini –set anys– que donada la inestabilitat prevalent en molts d'aquells països em donava els mals de cap que són de suposar.

Malgrat el paral·lelisme evident entre la meua nova feina i l'anterior, el seu plantejament general i sobretot l'ambient de treball eren molt diferents. A Nova York treballàvem per a una Direcció molt més poderosa però també molt més distant i impersonal, i amb menys possibilitats per tant d'explicar i matisar de viva veu les impressions i reaccions pròpies i, en conseqüència, amb més necessitat de deixar ben clar en els informes el que es volia dir, tasca tan més difícil d'altra banda quan aquests havien d'ésser necessàriament més curts, car els qui havien de llegir-los havien de considerar també tot el que passava en els altres racons del món. Trimestralment feiem una presentació formal al Consell d'Administració de l'empresa, que es reunia diàriament i seguia de prop totes les operacions, on després d'explicar amb les gràfiques corresponents el que passava en una visió general, se'ns encarregaven estudis específics sobre algun país, indústria o activitat econòmica determinada, en el que volien que ens concentràssim particularment.

Aquella darrera part era sovint la més interessant de la feina, no tan sols pels contactes directes que lligàvem amb dirigents polítics i econòmics destacats dels diferents països –per al qual em resultaven enormement útils les connexions ja establertes per les companyies afiliades locals– sinó també i en especial per les oportunitats que tenia de conèixer més a fons la situació real de la gent i la geografia de moltes àrees, que generalment queden al marge dels circuits acostumats en què es mouen els participants en les grans reunions internacionals i els viatges oficials. Entre aquestes, i molt particularment, recordo per exemple un viatge que m'impressionà moltíssim al nord-est del Brasil, l'enorme zona inhòspita anomenada amb propietat «sertao» i amb problemes angoixosos com no n'he trobat en altres bandes. Vaig anar-hi a suggeriment de Celso Furtado, un brillant economista brasiler que llavors fruïa d'un gran prestigi, doctorat en la Universitat de Yale, coronel retirat de l'exèrcit, activista d'esquerra reconegut i promotor de la SUDENE (La Superintendència per al Desenvolupament del Nord-Est). Vaig instal·lar-me a Recife per uns dies,

i des d'allí ferem diverses excursions a àrees pobríssimes i molt poc habitades, però on els pocs camperols que s'hi mantenien lluitaven per la sobrevivència en unes condicions increïblement hostils.

Novament per tant vaig fer a Nova York una altra experiència de les múltiples maneres en què es pot treballar en el camp de la informació econòmica, segons els requeriments de qui ha d'utilitzar-la i el grau de confiança que qui la facilita aconsegueix guanyar-se del qui la demana. Durà uns tres anys i fou la última en terres americanes, car amb la meua muller havíem decidit que volíem tornar a Catalunya abans que les nostres filles fossin ja massa grans per a adaptar-s'hi bé. Vaig deixar doncs un camp conegut i una feina interessant i estable, per a córrer l'aventura del retorn, i amb ell experimentar encara noves maneres de treballar en aquesta banda de l'Atlàntic.

* * *

Després d'una curta i inconclusiva etapa a Madrid, vaig aterrar al Servei d'Estudis del Banc Urquijo a Barcelona, on tenia una vella amistat amb el seu fundador i director, el malaguanyat amic Ramon Trias. Aquella institució fou prou coneguda per tots els economistes de Catalunya per la seva creativitat i integritat per a que jo pugui fer-ne cap mena de presentació, però de totes maneres resumiré unes quantes referències que hi feu Albert Bassols, en un article que escrigué amb motiu de la celebració del 23 aniversari del servei.

Comentava Bassols que en els anys seixanta i primers dels setanta havia existit a Catalunya un oasi per a professionals i estudiants d'economia, on es realitzaven estudis que eren evidentment necessaris però que ningú no empenia. En conjunt calculava que en els seus quinze anys llargs d'existència efectiva havien treballat en alguna forma en aquell centre un parell de centenars d'estudiosos de les ciències socials, molts dels quals ocupen actualment posicions d'alta responsabilitat en els nostres medis econòmics, financers o polítics. Entre les característiques més sobresortints d'aquell Servei, subratlla la seva obertura envers tothom i sense distincions ideològiques, que el convertí en un veritable refugi per a economistes democràtics; la introducció de novetats metodològiques importants en la elaboració dels estudis, com fou la formació de grups pilots assessors de professionals i empresaris experimentats; i l'interès profund que va demostrar des del primer moment pels temes d'economia regional, que més tard havien de resultar tan útils per a l'estructuració i gestió de la nostra autonomia, pels quadres humans que havia format.

Per a mi l'arribada a l'Urquijo —o l'«Urquix» com l'anomenàvem sovint—, en 1969, fou al mateix temps una oportunitat inapreciable i un desafiament seriós. Fins llavors, i com ja hem vist, jo havia treballat sempre en posicions de «staff», d'assessor, amb molta independència, força influència, però cap responsabilitat executiva. Allò resultava en gran part del fet que havia pertanegut sempre a organitzacions grans i molt estructurades però amb certa resistència a les innovacions, on jo podia jugar fàcilment el joc de l'investigador inquiet que trenca motlles establerts i encén espurnes de dubte en els dirigents, per tal de fer-los-hi considerar accions alternatives a les usuals; però ara em trobava en canvi envoltat de gent tant o més inquieta que jo mateix, els esforços dispersos dels quals calia endegar per a una actuació eficient. El problema era seriós perquè Ramon Trias, el cervell indiscutit del Servei i motor de tot el que empeníem, era enormement imaginatiu però també molt inquiet i no tenia generalment temps ni vocació per a parar-se amb detalls, amb el que jo vaig anar-me trobant sense adornar-me'n en aquella feina necessària de coordinació, per a que el Servei anés endavant sense problemes excessius.

Fins a cert punt potser es podria dir que aquella nova responsabilitat meua ja no era estrictament de recerca i informació, com ho havien estat les d'abans. Disposàvem en efecte d'excel·lents professionals en el camp tècnic i científic amb que podíem comptar, encapçalats per Antoni Montserrat i altres col·laboradors, que coneixien tots els camins i viaranyos per a obtenir les dades i opinions que fessin falta, i per tant poc havia de fer jo en aquest aspecte. Sí calia però posar en solfa tot el material produït per autors diversos i en alguns casos antagònics, el que requeria sovint molta discussió i elaboració, a fi que les nostres publicacions i activitats tinguessin una coherència que les fes vàlides i per tant realment informatives. En conseqüència, considero sense falsa modèstia que la meua contribució a que aquell aparell d'investigació que era el Servei, funcionés degudament i resultés en una trentena de publicacions d'alta qualitat, fou també una manera de seguir treballant amb els objectius de sempre, d'informar sobre les realitats i propostes econòmiques.

I ja que he parlat de les nostres publicacions, em detindrè un instant i com a mostra en una en la que vaig tenir l'avinentesa d'intervenir molt directament. Em refereixo, és clar, a «El petroleo en Cataluña: análisis económico», en la qual la meua experiència prèvia feu que m'hi sentís particularment interessat. Per-

sonalment, i pel que havia vist i estudiat, estava convençut que si s'instal·lava una refinèria a Catalunya com s'estava considerant, ajudaria a diversificar la nostra economia amb totes les activitats petroquímiques que en resultarien. Creia però en canvi que caldria allunyar-la el més possible dels grans centres urbans, pels problemes que inevitablement comportaria quant a aigua i medi ambient. Amb sorpresa meua, el tema va prendre de seguida un caire enverinat d'interessos contraposats per part d'alguns dels membres del grup d'assessors disgustats pels nostres esforços de tractar d'ésser el més objectius possible, els quals ens acusaren amb insistència d'ésser contraris a la localització de la refinèria a Tarragona, com finalment decidiren les autoritats governamentals a Madrid. Crec en tot cas que fèrem una tasca imprescindible de recerca i informació força representativa de la funcionalitat i incidència del Servei malgrat l'ambient tancat i enrarinat en què havíem de moure'ns en aquells anys difícils.

M'he detingut especialment en aquella publicació per la raó esmentada i perquè les discussions al voltant de l'estudi transcridren les àrees acostumades de professionals i empresaris i arribaren fins al públic general cosa gens freqüent en aquella època, però situacions semblants es donaren també en molts altres casos, el que indica que el Servei airejava en alguna forma projectes i problemes que d'altra manera haguessin quedat marginats per manca d'informació. Així per exemple, entre d'altres publicacions importants en les que vaig viure processos semblants, vull mencionar «La oferta de servicios colectivos en Cataluña», en quatre volums, que dirigí Pere Puig i que entrà de ple a estudiar aquell tema, llavors tan poc debatut però tant punyent com a resultat de la immigració massiva que ens estava arribant; o bé els diferents estudis referents al problema de l'aigua, com «El agua recurso natural excaso», o «Control de la polución y descentralización», que es referia concretament al riu Tordera, i en els que treballaren entre altres Ramon Romaguera i Josep Vergés. I no m'allargaré amb altres títols perquè crec que amb aquests exemples n'hi ha prou. Cal però afegir abans d'acabar aquest breu resum, que els resultats de les activitats del Servei no apareixien solament a través de publicacions sinó que promoguerem també importants reunions, conferències i seminaris, el que era possiblement la millor manera d'arribar a un públic més ample en els diversos camps.

Algunes d'elles tingueren relació directa amb publicacions de les que ja he parlat. Em refereixo per exemple al «Simposi Internacional sobre Fonts d'Energia i Desenvolupament», on estudiarem tant les fonts tradicionals com les alternatives amb tècnics catalans i de fora; i a la «Reunió sobre Desenvolupament Econòmic i Medi Ambient», on passarem revista a la situació prevalent i a les actuacions dutes a terme en diferents països. D'altra banda cal recordar també la «Primera Reunió General de Serveis d'Estudis Econòmics», feta a Madrid en 1973; i les «Reunions Internacionals de Localització Econòmica i Desenvolupament Regional», tema al que Ramon Trias es sentia tan lligat.

* * *

A finals de l'any 1977 em sorprengué la notícia del meu nomenament de Conseller d'Ensenyament i Cultura de la Generalitat. A partir d'aquell moment vaig entrar de ple en el camp de l'educació i molt particularment en el referent a l'ensenyament del català a l'escola, en detriment, és clar, de la meua atenció als temes de política econòmica. Després vaig ésser vuit anys al Senat i ara sóc a la Comissió Amèrica i Catalunya, 1992, ocupant-me de les relacions amb el nou món, tasca que m'és particularment grata per formació i per vocació. En totes aquestes feines he utilitzat sempre, naturalment, la informació econòmica cada dia més fiable i extensa, provinent dels qui segueixen actius en tasques de recerca i difusió. Puc testimoniar per tant com a usuari el que s'ha avançat en aquest terreny des de que jo vaig començar a treballar al Banc Central de Veneçuela, i fins i tot des de l'època, tan creativa, del Servei d'Estudis del Banc Urquijo. Jo però, i com ja he dit, no sóc ara més que un observador d'aquest progrés i no em queda per tant més per dir que felicitar-vos a tots per l'obra que esteu fent, i encoratjar-vos a prosseguir-la amb persistència i tenacitat.